

Lasten ja nuorten kokemuksia ortodoksisesta uskonnollisesta osallisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja identiteetistä

Kyselytutkimuksen yhteenvetoraportti
Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry 2024

Ortodoksisten nuorten liiton kysely kartoitti ortodoksisen kirkkoon ja kulttuuripiiriin kuuluvien lasten ja nuorten kokemuksia ja toiveita ortodoksisesta toiminnasta. Ortodoksisuuteen liitettävien mielikuvien tasolla suurin osa vastaajista piti uskontoaan myönteisenä asiana. Mielikuvissa ortodoksisuus liitettiin rauhaan ja hyväksyntään, ja osallistuminen toimintaan koettiin useimmiten turvalliseksi. Toisaalta, pieni mutta huomionarvoinen joukko vastaajista (9%) raportoi kokeneensa syrjintää. Ortodoksinen toiminta vaikutti tarjoavan myönteisen kehikon olla kavereiden kanssa ja tapahtumien voidaan katsoa rakentaneen yhteisöllisyyden kokemusta. Kaverit ja läheiset olivatkin tärkein syy osallistua ortodoksisen toimintaan, mielekkään tekemisen ja kohtuullisten kustannusten ohella. Vastaajien mielestä tärkeää oli myös kiinnostus uskontoa kohtaan sekä halu rukoilla ja olla lähellä Jumalaa.

Tausta ja kyselyn rakenne

Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry toteutti syksyllä 2024 Suomen ortodoksisten opettajien liiton SOOLI ry:n kanssa yhteistyössä kyselytutkimuksen, joka kartoitti ortodoksisen kirkkoon ja kulttuuripiiriin kuuluvien lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksia ja toiveita erityisesti seurakuntaelämässä.

Yhteiskuntatutkimuksen opiskelijan Iris Mikkosen kanssa laadittuja kysymyslomakkeita oli kolme eri versiota. Lyhyin kysely (V1) oli suunnattu alakouluikäisille, pidempi versio (V2) yläkouluikäisille ja toisen asteen opiskelijoille ja kolmas versio (V3) oli avoin kysely, jolla pyrittiin tavoittamaan sellaisia lapsia ja nuoria, jotka eivät olleet ortodoksisen uskonnonopetuksen piirissä mutta olivat jollakin tavoin kirkon,

seurakuntien ja ONL ry:n tiedottamisen piirissä. Lyhyimmästä kyselyversiosta (V1) oli opettajien käytössä lomakkeet myös englanniksi, venäjäksi ja ruotsiksi.

Kyselyyn vastattiin esimerkiksi oppituntien aikana, seurakunnan nuorten piireissä tai omatoimisesti sosiaalisen median linkin kautta, älylaitteita käyttäen ja täysin anonymisti. Yhteensä kyselyyn vastasi 253 vastaajaa. Vastaajajoukot jakaantuivat seuraavasti: V1: 64 vastausta, V2: 41 vastausta sekä V3: 122 vastausta. Vieraskielisiin kyselyihin vastasi yhteensä 26 henkilöä, nämä vastaukset laskettiin mukaan lyhimmän kyselyn vastaajien kokonaismäärään.

Vastanneista 60,3 prosenttia ilmoitti sukupuolekseen pojan, 34,9 prosenttia tytön ja 3,2 prosenttia koki olevansa muuta sukupuolta tai ei halunnut vastata kysymykseen. Kokonaisikäjakaumassa korostuivat 3-6. luokkalaiset yli 85 prosentin osuudella kaikista vastanneista. Vastauksia saatiin kaikkien Suomen ortodoksisten seurakuntien alueilta, lisäksi vastanneissa oli myös sellaisia, jotka eivät kuuluneet mihinkään niistä.

Lyhyessä lomakkeessa (V1) oli 15 kysymystä ja niiden teemat käsittelivät lomakkeessa taustatietojen lisäksi vastaajien suhdetta ortodoksisen uskontoon ja sen ilmenemiseen vastaajan elämässä, vastaajien kokemuksia seurakunnan tapahtumista ja toiminnoista sekä vastaajien kokemuksia yhdenvertaisuudesta ja ystävyyssuhteista

seurakunnissa. Pitkä kysely (V2) ja avoin kysely (V3) olivat yhtä sanamuotoa lukuunottamatta identtiset ja 28 kysymyksen lomakkeessa kysyttiin myös tarkentavia valintavaihtoehtoja ja kuvailua mahdollistavia kysymyksiä.

Tuloksia ja havaintoja

Kyselyn tulokset voidaan jakaa seuraaviin pääkohtiin: Identiteetti ja osallistuminen uskonnollisiin tapahtumiin; Tarjonta; sekä Yhdenvertaisuus.

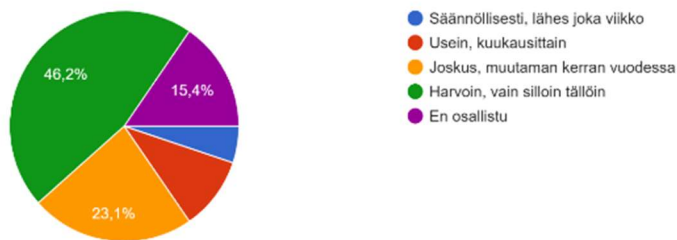
Identiteetti ja osallistuminen uskonnollisiin tapahtumiin

Ortodoksista identiteettiä kartoitettaessa yli 60 prosenttia nuoremmista vastaajista kertoi ortodoksisuuden olevan näkyvä osa omaa elämää, kun taas vanhempien vastaajien tarkemmassa valintavaihtoehtomuotoisessa kysymyksessä vastaukset hajaantuivat melko tasaisesti. Kysymys ortodoksisuuden näkymisestä kotona antoi vastauksia, jonka perusteella voidaan olettaa, että ortodoksisuus näkyi jollakin tavalla (esimerkiksi kotona oli ikoni) useimpien elämässä, vaikkakaan ei välttämättä kodeissa käytyjen keskustelujen tasolla.

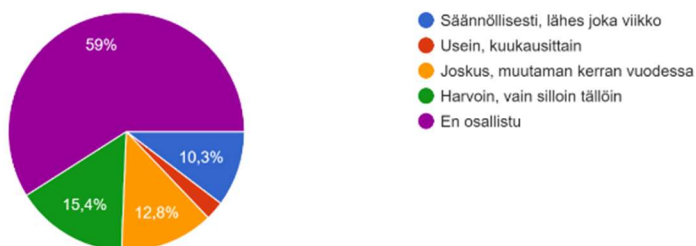
Osallistuminen seurakunnan toimintaan oli vastaajien kokonaisjoukossa suhteellisen vähäistä, mutta kuitenkin suurempaa kuin esimerkiksi keskimääräisesti vuoden 2023 Nuorisobarometrin tilastoissa (2023, 62-64). Tämä ero selittyy sen kautta, että kysely suunnattiin ortodoksiin kanaviin ja uskonnonopetustunneille. Esimerkiksi vanhempien vastaajien kohdalla "ei koskaan" osallistuvien osuus oli merkittävän pieni. Samalla on hyvä huomata, että jumalanpalveluksiin osallistuminen ei välttämättä heijasta osallistumisen astetta muuhun toimintaan. V1-lomakkeen vastaajista tasan puolet ei ollut osallistunut seurakunnan muuhun toimintaan. V2 ja V3-lomakkeen vastaajilta kysyttiin erikseen jumalanpalveluksiin ja muuhun toimintaan osallistumisesta sekä kartoitettiin muuhun toimintaan liittyviä tiedotuksellista saatavuutta sekä itse osallistumiseen liittyviä sitä edistäviä tai estäviä tekijöitä.

KAAVIOT 1: V2-lomakkeen vastaukset osallistumisesta jumalanpalveluksiin sekä muuhun toimintaan.

Osallistun ortodoksiin jumalanpalveluksiin... (Vigilia, liturgia, ehtoopalvelus, kaste, hautajaiset, häät jne.)
39 vastausta

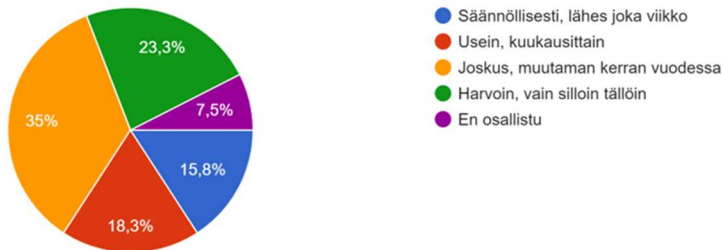
Osallistun seurakunnan järjestämään toimintaan, kuten nuorteniltoihin, leireihin tai tapahtumiin...
39 vastausta

KAAVIOT 2: V3-lomakkeen vastaukset osallistumisesta jumalanpalveluksiin sekä muuhun toimintaan.

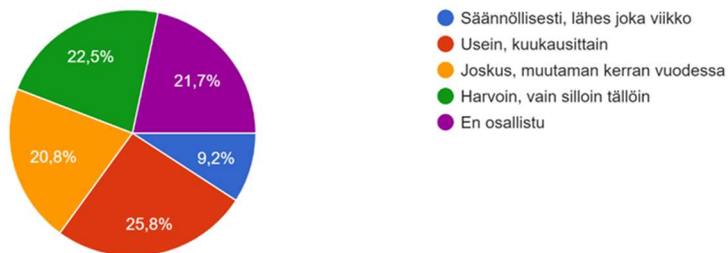
Osallistun ortodoksiin jumalanpalveluksiin... (Vigilia, liturgia, ehtoopalvelus, kaste, hautajaiset, häät jne.)

120 vastausta

Osallistun seurakunnan järjestämään muuhun toimintaan, kuten nuorteniltoihin, leireihin tai tapahtumiin...

120 vastausta

Kokemukset seurakunnan toiminnasta että tuntemukset omasta uskonnosta olivat suurelta osin myönteisiä. Lomakkeiden V2 ja V3 vastaajien suosituimpia myönteisiä määritelmiä omasta uskonnosta olivat "kiinnostus", "ilo", "rauha", "kunnioitus" ja "hyväksyntä". Ortodoksisuuden tärkeys itselle nousi vanhempien vastaajien mukaan kaikkein eniten omista perheenjäsenistä. Muita ortodoksiselle identiteetille tärkeitä rakennusosia olivat kaverit ja tutut, kirkon opetus ja sanoma, perinteet ja tavat sekä uskonnonopetus.

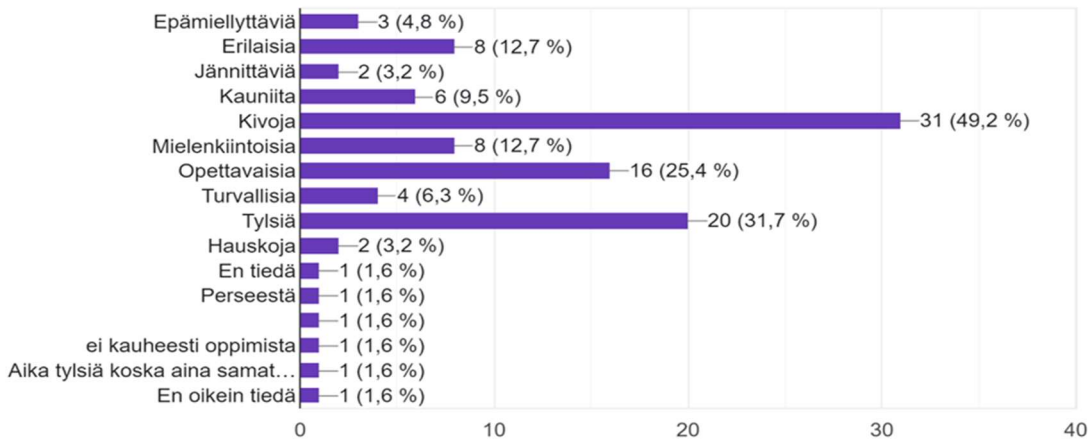
Tarjonta

Nuorempien ja vieraskielisten vastaajien kohdalla kokemukset uskonnontunneista ja seurakunnan muusta kuin jumalanpalveluksiin liittyvästä toiminnasta osoittautuivat pääosin myönteisiksi.

KAAVIO 3. V1-lomakkeen vastaukset kysymykseen kokemuksista uskonnon tunneista.

Jos käyt ortodoksisen uskonnon tunneilla, millaisia ne mielestäsi ovat? (Valitse kaikki sopivat.)

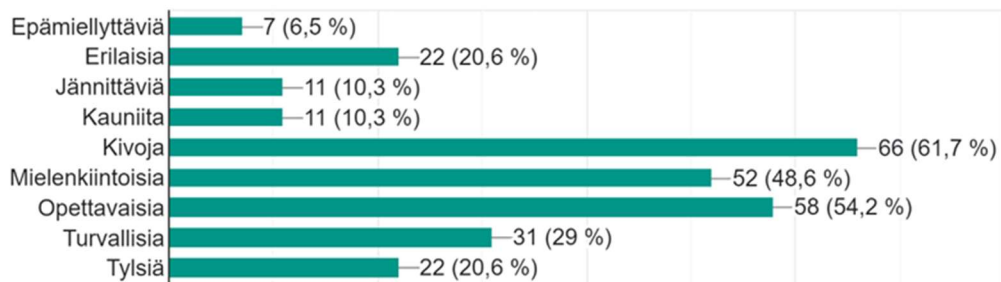
63 vastausta

V2-lomakkeen vastausten joukosta nousivat esiin tuntien opettavaisuus (44%), kivuus (41%) ja erilaisuus (26%). Tylsiksi tunniti kokivat tästä joukosta 26% vastaajista. V3-lomakkeen vastaajilla oman uskonnon opetus näyttäytyi vieläkin myönteisemmässä valossa:

Jos käyt tai kävit ortodoksisen uskonnon tunneilla, millaisia ne mielestäsi ovat tai olivat? (Valitse seuraavista kaikki sinua kuvaavat.)

107 vastausta

V2-lomakkeen vastaajista yli puolet oli tietoisia, että omalle ikäluokalle oli tarjolla seurakunnassa toimintaa. Sama osuus osasi myös löytää tietoa tästä toiminnasta. Avoimen lomakkeen (V3) vastaajissa vastaavat luvut olivat merkittävästi korkeampia (74% ja 80%). Molempien lomakkeiden vastaajien pohjalta käy ilmi, että tietoisuus järjestettävästä toiminnasta ja sen tiedotuksesta oli heikointa yläkoulukäisillä.

Mielenkiintoista oli se, että reilusti yli puolet V2-lomakkeen vastaajista ei toivonut lisää toimintaa, kun taas ainoastaan viidennes toivoi. Vielä vahvemmin sama ajatus tuli esiin erikielisissä vastauksissa. Avoimen lomakkeen vastaajissa sen sijaan noin puolet toivoi lisää toimintaa ja vain 16% vastasi kieltävästi eli ei toivonut lisää toimintaa

omanikäisilleen. Eniten toimintaa omanikäisille toivottiin nuorten aikuisten kohdalla ikähaarukassa 15-34. Nuorten vaikuttamismahdollisuudet koettiin periaatteessa mahdollisiksi, mutta halua itse päästä vaikuttamaan nuorille järjestettyyn toimintaan oli vain hieman yli kymmenesosalla V2-vastaajista, kun vastaava luku V3-vastaajilla oli 30%. Toiveet vaikutusmahdollisuuksista näyttivät tässäkin kasvavan kun edettiin yläkouluikästä ylöspäin.

Motiivina nuorten osallistumiselle seurakunnan toimintaan olivat samansuuntaiset syyt kuin omalle ortodoksiselle identiteetillekin. Merkityksellisimpänä tekijänä nousi odotetusti halu olla kavereiden kanssa. Motiiveina olivat myös kiinnostus uskontoa kohtaan (V2: 31%, V3: 54%) ja yksinkertaisesti halu mielekkäältä tuntuvaan vapaa-ajan viettoon (V2:28%, V3: 59%).

Motiiveina osallistumattomuudelle puolestaan olivat, ettei toiminta kiinnosta (V2: 49%, V3:26%), haluttomuus osallistua uskonnollisiin toimintaan (V2:23%; 8%) tai ajanpuute (V2: 23%, V3: 54%). Konkreettisenä toiminnan tavoitettavuustekijänä on myös huomioitava kokemus siitä, että tapahtuma oli maantieteellisesti liian kaukana (V2: 18%, V3: 34%).

On mielenkiintoista, että pidemmän kyselyn ja avoimen kyselyn vastaajissa näkyy eroja kiinnostuksessa uskonnollisuuteen ja sen voimaan motivoida osallisuuteen. Ero selittynee osin sillä, että avoimeen kyselyyn ovat todennäköisesti vastanneet enemmän lähtökohtaisesti asiasta kiinnostuneet henkilöt. 18-24 -vuotiaat olivat suhteellisesti suurin ikäryhmä, joka mainitsi osallistumisen motiivikseen kiinnostuksen uskontoa kohtaan.

Yhdenvertaisuus

Nuorimmista ja vieraskielisistä vastaajista suurimmalla osalla oli ortodoksisia kavereita ja vain harva oli kokenut ulkopuolella jäämistä oman ortodoksisuutensa vuoksi.

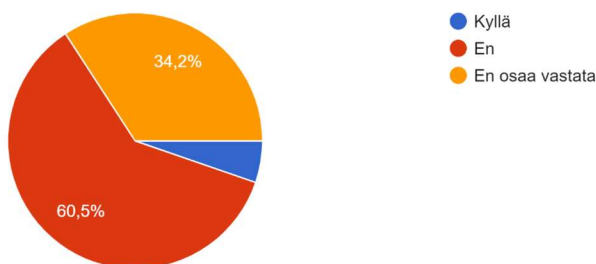
Pidemässä kyselyssä kysyttiin tarkemmin kokemuksen laatua ortodoksisuuden inklusiivisuudesta suhteessa itseän ja muihin. Kysymyksissä tiedusteltiin, kokiko vastaaja olevansa tervetullut kirkolliseen toimintaan, onko hän osallistuttuaan tuntenut olonsa turvalliseksi, onko hänet huomioitu riittävästi toiminnassa, ottaako seurakunta tarpeeksi huomioon eri kulttuuriset taustat sekä maantieteellisen sijainnin sekä ottaako seurakunta toiminnassaan tarpeeksi huomioon sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Kaikista näistä kysymyksistä noin 50-60% V2-vastaajista oli valinnut olevansa joko täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä. Täysin kielteiset vastaukset rajoittuivat kussakin kysymyksessä aivan muutamaa vastaajaan.

Pidemmän lomakkeen (V2 ja V3) vastaajissa tervetulleeksi tulemisen kokemus ortodoksisessa kirkossa oli kauttaaltaan varsin korkeaa (5-asteisella portaikolla keskiarvona 3,7). Samansuuruiset keskiarvot näkyivät myös turvallisuuden ja huomioiduksi tulemisen tunteissa.

Tämä yleisluonteinen myönteisyys heijastui myös suuremmissa kysymyksessä siitä, onko vastaaja (V2) itse kokenut tai huomannut syrjintää tai ennakkoluuloja seurakunnan toiminnassa:

Oletko itse kokenut tai huomannut syrjintää tai ennakkoluuloja seurakunnan toiminnassa?

38 vastausta

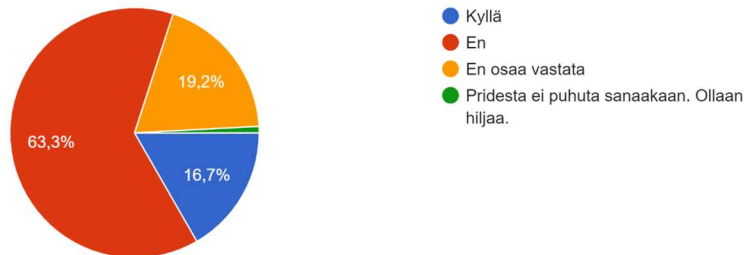
Silti on huomioitavaa, että kun kysymyksen muoto koski esimerkiksi maantieteellistä tai vähemmistöjen yhdenvertaisuutta, nousivat myös neutraalien tai "en osaa sanoa" - vastauksien osuudet verrattuna kysymyksiin,

joissa kysyttiin oliko vastaaja itse kokenut olonsa tervetulleeksi ja turvalliseksi. Myös yllä olevassa kaaviossa kolmasosa ei ole osannut vastata, mikä voi johtua kysymyksen tulkinnan vaikeudesta sekä syrjinnän yksilöllisestä tulkinnasta. Samalla pieni joukko (6%) raportoi kokeneensa syrjintää, mikä tulee ottaa huomioon ja pohtia myös asiaa ”en osaa vastata” – vastausten valossa: ovatko seurakunnan tilaisuuksien ”pelisäännöt” kylliksi selvät ja osaavatko lapset suhteuttaa niitä muissa yhteyksissä esiin tuleviin sääntöihin (koti tai koulu)?

V3-lomakkeen vastaukset olivat samansuuntaiset, mutta syrjintää oli koettu enemmän:

Oletko itse kokenut tai huomannut syrjintää tai ennakkoluuloja seurakunnan toiminnassa?

120 vastausta

Maininnat häirinnästä jakaantuivat kaikkien vastaajien ikäluokkien kesken tasaisesti.

Avoimeen kysymykseen 'Mikä voisi olla ortodoksisen kirkon rooli syrjinnän ehkäisemisessä ja yhdenvertaisen yhteiskunnan rakentamisessa?' tuli 61 vastausta. Vastauksissa korostui toive kirkon ja seurakunnan avoimuudesta ja välittömyydestä. Avoimissa vastauksissa nousi esille myös toive siitä, että kirkko ja seurakunta levittäisivät aktiivisemmin tietoa syrjimisen vastustamisesta sekä toimisi itse esimerkkinä tällaiselle toiminnalle:

"Kirkossa on parasta se, että siellä taustoiltaan ja arvoiltaan hyvinkin erilaiset ihmiset kohtaavat. Kirkon tulisi pitää ovensa auki kaikille ja kaikenlaisen homofobian yms. tulisi olla nollatoleranssi. Kirkon tulisi kannustaa erilaisia arvoja omaavat ihmiset vuorovaikutukseen keskenään ja toimia polarisaatiota ehkäisevänä instituutiona."

"Olemalla ennakkoluuloton"

"Kaikki mukaan, seksuaalisuuteen tai sukupuoleen(trans) katsomatta"

Yhteenveto sekä toimintaehdotuksia

Kyselyn perusteella lapset ja nuoret osallistuivat seurakunnan toimintoihin vaihtelevasti. Kokemukset osallisuudesta ja osallistumisesta olivat itsessään voittopuolisesti myönteisiä ja saavat aikaan positiivisia mielle yhtymiä laajemminkin, mutta samalla osallistumattomuuden perusteina tulivat esiin maantieteellinen etäisyys, mahdollinen maksullisuus ja ajanpuute. Samalla ortodoksinen toiminta vaikutti tarjoavan myönteisen kehikon olla kavereiden kanssa ja tapahtumien voidaan katsoa rakentaneen yhteisöllisyyden kokemusta. Vaikuttaisi siltä, että tapahtumiin osallistutaan, mikäli paikalliset ja yksilölliset edellytykset täyttyvät. Tämä viittaa siihen, että pienessä kirkkokunnassa on erityisen tärkeää tunnustaa paikalliset osallistumista puoltavat ja estävät tekijät.

Ortodoksisuuteen liitettävien mielikuvien tasolla suurin osa vastaajista piti uskontoaan myönteisenä asiana. Mielikuvissa ortodoksisuus liitettiin rauhaan ja hyväksyntään, ja osallistuminen toimintaan koettiin useimmiten turvalliseksi. Huomioitavaa on, että vain melko harva itse asiassa osallistui toimintaan. Ystäväsuhteiden ja yhteisöllisyyden merkitys tuli myös esiin siinä, että ortodoksisuuden takia vain harva oli kokenut ulkopuolisuutta.

Kysely toi esiin sen, että myönteisen ortodoksisen identiteetin rakentaminen vaikuttaisi pääsääntöisesti onnistuvan, mikäli lapsi tai nuori saatiin osallistumaan toimintaan. Tämä ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti, vaan kysely toi esiin myös sen, että ortodoksiset tapahtumat joutuvat kilpailemaan lasten ja nuorten vapaa-ajasta.

Valintatilanteessa voidaan myös olettaa, että useampi valitsee halvemman ja lähellä olevan vaihtoehdon

osallistumiselleen. Kuitenkin myös kiinnostus omaa uskontoa kohtaan oli yksi sosiaalisten syiden ohella merkittävimmistä syistä osallistua seurakunnan tarjoamaan toimintaan. Pelkällä ulkoisten tekijöiden vetovoimalla seurakuntien lapsi- ja nuorisotyö tuskin voi kilpailla – nimenomaan ortodoksinen paikallinen toiminta erottaa, mutta myös haastaa kirkon toimimaan omilla vahvuusalueillaan.

Omaa päätös- tai vaikutusmahdollisuuksiaan nuoret arvioivat varsin riittäviksi eikä luontevia paikkoja vaikuttaa enemmän tunnutta kaivattavan. Tämä voi myös viestiä siitä, että seurakuntien rakenteet voivat näyttäytyä etäisiltä suhteessa yksittäisiin tapahtumiin tai nuorilla ei ole aikaa tai muita resursseja vaikuttamistoimintaan. Jo perustettujen hiippakunnallisten nuorisovaltuustojen toimintaa ja tuloksia olisikin hyvä saada näkyviin nykyistä laajemmin.

Nykyaikaa ovat myös aktiiviset nuorille suunnatut palautekanavat, joissa lapset ja nuoret voivat matalalla kynnyksellä antaa kehitysehdotuksia ja jatkuvaa palautetta toiminnasta. Myös mahdollisuus anonyymiin palautteenantoon on tärkeää. Tämä voi auttaa ymmärtämään, mitkä asiat toimivat hyvin ja missä on parantamisen varaa. Useissa seurakunnissa sekä ONL:ssä onneksi kerätään jo esimerkiksi leireistä palautetta järjestelmällisesti. Tämän lisäksi voitaisiin pohtia, onko seurakunnan tapahtumille tarpeellista perustaa esimerkiksi häirintälomake, jonka kautta voi anonyymisti kertoa, jos on kokenut tai havainnut häiritsevää tai muuten epäasiallista käytöstä. Vastaavasti voidaan pohtia myös häirintäyhdyshenkilön nimeämistä tapahtumissa.

Kysely toi myös esiin tiedottamisen ongelmat, sillä vastaajista merkittävä osa ei tiennyt seurakuntien toiminnasta, joskin vaikutti siltä, että aktiivisesti sitä etsineet osasivat löytää tietoa. Johdonmukaisesta verkossa tapahtuvassa tiedottamisessa lienee suuriakin paikallisia eroja. Yhtenä kehittämisideana onkin yhteiset tiedotuskampanjat, jotka korostavat ortodoksinen kulttuurin ja yhteisön myönteisiä puolia. Nämä voisivat rohkaista osallistumista epäröiviä mukaan ja lisätä muutenkin tietoisuutta ortodoksisuudesta sekä luoda positiivista ilmapiiriä ja yhteishenkeä.

Lapset ja nuoret jäävät usein myös kirkollisessa päätöksenteossa ja keskustelussa ulkopuolelle. Ortodoksinen kirkon päättäjien tulisi puntaroida päätöksenteossaan aina toimiensa ja valintojensa vaikutusta myös lapsiin ja nuoriin.

Nyt toteutetun kyselyn aineiston pohjalta nousee lisäkysymyksiä syrjinnän ilmiöistä ja tässä olisi yksi lisätutkimuksen paikka. Suositeltavaa olisi toteuttaa vastaava tai laajempi kysely myös aikuisille kirkon jäsenille.

Lisätietoja ja kiitokset

Kyselystä on saatavilla laajempi laadullinen “Yhdenvertaisuus ja uskonnollinen osallisuus ortodoksisten lasten ja nuorten keskuudessa” - kyselytutkimusraportti, jonka on laatinut yhteiskuntatutkimuksen opiskelija Iris Mikkonen. Lisäksi tilastotieteilijä Arvi Tolvanen on tarkastellutsaatuja vastauksia tehden kvalitatiivista analyysia aineistosta. Kiinnostuneet voivat tiedustella aineistoja tai muuta lisätietoa Ortodoksisten nuorten liiton toimistosta, onl (at) ort.fi

Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry haluaa kiittää kaikkia kyselyyn vastanneita henkilöitä sekä kyselyä teettäneitä opettajia ja ohjaajia. Liitto kiittää myös kyselyn valmistelemiseen ja siitä viestimiseen eri tavoilla osallistuneita henkilöitä sekä erityisesti Suomen ortodoksisten opettajien liittoa ja Suomen ortodoksinen kirkon sisäistä ja ulkoista tiedotusta. Kiitokset taloustuesta kuuluvat Suomen opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä Suomen ortodoksiselle kirkolle.

Kunnia Jumalalle kaikesta.